

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta

Eva Mašková

Náboženská konverze - autentické výpovědi konvertitů

**Religious Conversion - Authentic Testimonies of
Converts**

Autoreferát disertační práce

Praha, 2016

Předkladatel disertační práce:
Doktorský studijní program:
Studijní obor:

PhDr. Eva Mašková
Teologie
Husitská teologie

Školitel:

prof. ThDr. Zdeněk Kučera, Dr. phil.h.c.

Oponenti disertační práce:

.....
.....
.....
.....

Obhajoba disertační práce se koná dne:

v na
.....
.....

před komisí pro obhajobu disertační práce.

Předsedou komise byl jmenován:

.....

Předseda oborové rady:
prof. ThDr. Jan B. Lášek, Dr.h.c.

Děkanka fakulty:
doc. ThDr. Kamila Veverková, Th.D.

Úvod, cíle a metodika bádání

Konverzi¹ můžeme nahlížet jako změnu, v rámci které se jednotlivec přihlašuje k určitému společenskému náboženskému proudu a přijímá hierarchii hodnot, představ a postojů, které ostatní členové tohoto společenství zastávají. Téma náboženského obrácení je komplexní jev, který si zaslouhuje širokou interdisciplinární pozornost. Je středem zájmu teologů, psychologů, religionistů, sociologů, kulturních antropologů a vzácně i lékařů. Z těchto perspektiv náboženskou konverzi zkoumáme a přibližujeme si její jednotlivé prvky.

Definice výrazu „náboženská konverze“ a její chápání prošlo svým vlastním dramatickým vývojem. Dříve bylo konverzi v tomto kontextu rozuměno spíše jako radikální osobnostní změně a reorganizaci.² V dnešní době se chápe spíše jako aktivní proces „pojení se,“ který vede k dynamické organizaci a dovršení rozmanitých lidských dimenzí. Pomáhá stabilizovat, zvnitřňovat a motivovat

¹ V textu celé disertační práce je výrazu konverze, náboženská konverze, obrácení a náboženské obrácení užíváno pro označení stejného fenoménu klasifikovaného jako náboženská zkušenost, nebude-li uvedeno vzhledem ke kontextu jinak.

² SPILKA, B., HOOD, R.W., HUNSBERGER, B. & GORUSCH R. L. *The psychology of religion: An empirical approach* (4rd ed.), New York: Guilford, 2009. str. 210

člověka. Je to proces, díky kterému si člověk dokáže uvědomit sám sebe.³ Vždy však ve spojení s náboženským vyznáním a s vírou, kterou si daná osoba volí.

Prolínání teologie, religionistiky, psychologie a dnes tolik populárních neurověd,⁴ i tak by se dala vymezit náboženská konverze.⁵ S tímto multidisciplinárním přístupem pracuje i předkládaná disertační práce, jejíž primární badatelský cíl je rozšířit dialog teologie a psychologie v českém prostředí. Sekundární cíle jsou pak praktické, zejména předání poznatků o náboženské konverzi zájemcům o tento fenomén, kteří pracují s lidmi v rámci své pastorační činnosti a ocení znalost i doporučené postupy v péči o konvertity. A konečně cíle pedagogické, jež povedou u autorky k prohloubení znalostí dané problematiky a poskytnou zkušenost vědecké práce.

V prvních dvou kapitolách se věnuji náboženskému obrácení z pohledu teologické reflexe. Lidskou zkušenost popsanou v biblických textech považuji za stěžejní oporu

³ SLOBODZIEN, J. *Christian Psychotherapy and Criminal Rehabilitation: An Integration of Psychology and Theology for Criminal Rehabilitative Effectiveness*. Universal Publishers: Boca Raton, 2004. str. 31.

⁴ Například SHANTZ, C. *Paul in Ecstasy: The Neurobiology of the Apostle's Life and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

⁵ Anglicky *religious conversion*, německy nejčastěji *Bekehrung* či *Konversion*.

teologického bádání a proto je věnována pozornost jak starozákonním, tak novozákonním pasážím. U novozákonních textů jsem se důsledněji zaměřila na Lukášův spis Skutků apoštolských, neboť tvoří literární kontext pro kapitolu 4. 1. pojednávající o obrácení apoštola Pavla.

Základní poznání lidské zkušenosti obsažené v biblických textech je uchovááno a dále prohlubováno interpretačními prameny křesťanské tradice. Mezi ty jsem zařadila díla významných autorů latinské církevní literatury prvních století po Kristu. Na apoštola Pavla navazují dále ve čtvrté kapitole pojednáním o Tertullianovi, ačkoliv o svém obrácení nezanechal mnoho přímých písemných svědectví. Zrání ve víře a zkušenost zjevení je však patrná ve vývoji jeho nauky. Trojici výjimečných konvertitů, jejichž svědectví jsem zpracovala ve čtvrté kapitole, uzavírá Augustinus Aurelius.

Třetí kapitolu, přestože se svým zaměřením odlišuje od těch zbývajících, považuji za důležitou pro uchopení jádra celé disertační práce. Tím jsou autentické výpovědi konvertitů o transcendentní zkušenosti Božího zjevení. A přestože její interpretace v rámci tradice je

stěžejní, kompetentní přispění vědy o člověku s jejími poznatky lidského chování a prožívání otevírají interdisciplinární diskusi, která se ve 21. století jeví jako nutná. Neboť se zdá, že teologie a psychologie se vztahují k člověku a k jeho náboženské zkušenosti v protikladech a ke změně osoby z moci Boží přistupují ze zásadně odlišných stanovisek. Za vhodnější postoj však považuji Tillichův koncept polarit,⁶ neboť uvažujeme-li o pólech, vnímáme celou škálu, na které se můžeme názorově pohybovat. Na rozdíl od dvou krajně vyhraněných protikladů. Za nové pojednání tématu a rozšíření dílčích studií pokládám také analýzu náboženského obrácení v souvislosti s osobnostní strukturou, které se ve třetí kapitole věnuji a jejíž poznatky dále aplikuji na příkladech konvertitů ze čtvrté kapitoly.

Závěrečná kapitola především propojuje uvedené názory, shrnuje myšlenkový směr, kterým se práce ubírala a rekapituluje zásadní momenty, přičemž zachovává synergický výsledek založený na uplatnění několika vědních disciplín. V závěru jsou také zhodnoceny cíle práce

⁶ NIKKEL, David, H. Polarities in Tillich's Thought on Revelation in the World Religions. *North American Paul Tillich Society Newsletter*, 2000, roč. 26, č. 4, s. 16.

a míra jejich dosažení a podněty pro další zpracování zkoumané oblasti.

Strategii výzkumu a metodologický rámec práce tvoří zakotvená teorie, často uváděná v české literatuře i pod svým anglickým názvem *grounded theory*, která je induktivně odvozená od jevu, s nímž pracuje. Rozhodla jsem nevydat se cestou hypoteticko-deduktivního paradigmatu a nevytyčovat teorii či rigorózně formulovat hypotézu v úvodu práce, kterou bych následně podrobila ověření. Vzhledem k široké bázi materiálu, čímž mám na mysli jak pramenné texty, teologické studie, tak empiricky získaná tvrdá data z psychologických výzkumů, jsem volila „otevřený začátek,“ který poskytl dostatek prostoru na orientaci v definované oblasti. Teprve v průběhu kvalitativní analýzy se ukáže, jaká oblast je skutečně relevantní a povede k teoretickému vyjádření zkoumané oblasti. Ze subjektivního pohledu hodnotím také kontext objevování zajímavější, než kontext zdůvodňování.

Ačkoliv zakotvená teorie byla vlastní především sociologii, na jejíž výzkumech se rozvinula,⁷ psychologii a

⁷ GLASER, B. G., STRAUSS, A. L.: *The discovery of grounded theory*. New York: Aldine, 1967.

pedagogice, v současnosti nalezla své uplatnění i v teologii, jak dosvědčuje řada studií.⁸ Vzhledem k zahrnutí látky teologické, psychologicko-náboženské i ryze psychologické,⁹ jevílo se užití zakotvené teorie metodologicky nejvhodnější. Neboť nabízí postupy pro provedení studie, jež bude pružná a zároveň systematická a koordinovaná.¹⁰

Je také důležité zdůraznit, že se soustředím na fenomén náboženské konverze ke křesťanství. Nese s sebou určitá specifika a ačkoliv první empirické studie se zaměřovaly právě na křesťanské konvertity, v současnosti se prohlubuje bádání spíše v oblasti nových náboženských hnutí. Tomuto trendu se snažím vyhnout a vycházím z prostředí různých křesťanských denominací. Díky absolvování studia husitské teologie na Husitské teologické fakultě a jednooborové psychologie na Filosofické fakultě

⁸ Nejen v českém prostředí často citovaná studie Stephanie Kleinové „*Erkenntnis und Methode in der Praktischen Theologie*“ z roku 2005, ale z neaktuálnějších například „*Systematic Theology at the Grassroots - an Oxymoron or a Way to the Future? A Story of Combining Anthropological Methods and a Systematic Theological Approach*“ Eliny Hankela z roku 2005 či multidisciplinární studie Shauna Joynta a Yolandy Dreyerové „*Exodus of clergy: A practical theological grounded theory exploration of Hatfield Training Centre trained pastors*“ publikovaná v roce 2013.

⁹ Největší důraz je zde kladen na psychologii osobnosti a teorie osobnosti struktury.

¹⁰HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. str. 125.

Univerzity Karlovy mne začalo náboženské obrácení zajímat, neboť se jedná o fenomén, který představuje badatelsky cenný materiál pro obě tato vědecká odvětví. Nejenže hrál významnou roli u zrodu psychologie jako vědy, ale také důmyslným způsobem manifestuje zakoušení Boží přítomnost skrze lidské vědomé prožívání, jednání a chování.

Obsah práce

Úvod

1. Biblické kořeny náboženské konverze

1. 1 Konverze ve Starém zákoně

1. 2 Konverze v Novém zákoně

1. 2. 1 Konverze ve Skutcích apoštolských

2. Konverze z pohledu věd o náboženství

2. 1 Touha po vnitřní obnově v hnutí pietismu

2. 2 Náboženská zkušenost ve věku postmoderny

3. Psychologie náboženství a téma náboženské konverze

3.1 Dějiny bádání

3.2 Moderní přístupy k tématu náboženské konverze

3.3 Změna osobnosti v souvislosti s náboženskou konverzí

4. Významné historické postavy a prožitek konverze

4. 1 Apoštol Pavel

4. 1. 1 Výskyty obrácení apoštola Pavla v Bibli

4. 1. 2 Obrácení apoštola Pavla ve Skutcích
apoštolských

4. 1. 3 Obrácení apoštola Pavla v epištolách

4. 1. 4 Konverze apoštola Pavla v souvislostech

4. 2 Quintus Septimius Florens Tertullianus

4. 2. 1 Tertullianova životní cesta

4. 2. 2 Náboženské a názorové obrácení v životě
Tertulliana

4. 3 Augustinus Aurelius z Hipponu

4. 3. 1 Introspekce a psychologická látka v
Augustinově díle

4. 3. 2 Výskyty zmínek o Augustinově obrácení v
jeho díle

4. 3. 3 Mnohočetnost Augustinových konver

Závěrečná diskuse

Struktura práce

Použitá metoda

Úskalí předkládané práce

Dosažení a zhodnocení cílů

Jmenný rejstřík

Seznam použitých pramenů

Summary

Teoretický a praktický přínos disertační práce

Primární cíl disertační práce představoval vstup do odborné diskuse prostřednictvím nových interpretací a aktivní zapojení do dialogu teologie a psychologie v českém prostředí. Podstatnou, při dosahování cílů, byla interdisciplinarita, zohledňující pohled teologie, která vnímá náboženské obrácení jako konstitutivní pramen, odhalující událost Boží komunikace a psychologie, přistupující k této zkušenosti skrze lidskou psychiku. Sekundární cíle pak představovaly zejména praktické předání poznatků o náboženské konverzi duchovním, kteří se věnují pastýřské péči.

V tomto směru považuji práci za užitečnou i pro kazatele, faráře a další duchovní pracovníky, kteří v rámci svého povolání mohou přicházet do kontaktu s fenoménem náboženského obrácení. Především s lidmi, kteří o konverzi rozmyšlejí, či ji právě prožívají, případně pocífuji určitý druh náboženské zkušenost, která jim není srozumitelná. Dostávají tak vhled do historického i psychologického kontextu této problematiky, mohou se zorientovat v příbězích a výpovědích, které byly v této práci uvedeny a lépe tak porozumět těm, kteří se na ně s důvěrou a určitým

očekáváním obracejí. Získají tak jistotu v oblasti, která je do jisté míry marginální, ovšem dotýká se citlivých oblastí současné společnosti.

Důležitá je především trpělivost, kterou by měl duchovní v počáteční fázi takovým jedincům věnovat. Podstatné je též vytvoření „bezpečného prostředí“ a otevřenosti, kde se jedinci dostává spíše odpovědi, než kde vznikají další otázky. Konvertité mohou čelit svému studu či pochybnostem a duchovní by měl být připraven na jejich pocity strachu a nejistoty reagovat laskavě, bez ironie či opovržení. Přicházející konvertita může svými otázkami prověřovat víru, nebo se dotýkat citlivých a nezodpovězených míst samotného duchovního. I zde je na místě otevřenost a autenticita proti vlastní domnělé neomylnosti. Zejména první fázi konverze, vyznačující se horlivostí a nejzávažnějším odmítnutím dosavadního života, může doprovázet zvýšená úzkostnost při dodržování „nových pravidel“ a fanatický či ideologický přístup. Zde je úkolem duchovního uvádět věci na pravou míru a vést obráceného správnou cestou k hlubšímu prožitku víry, který je s to vyrovnat se s krizemi a paradoxy dosavadního života a nově přijatého náboženství.

Zde si dovolím, z pozice psychologa, apelovat na případné duchovní, kteří se s konvertity ve své práci setkají. Jde-li o duševně zdravého jedince a náboženská konverze není výstředním oživením labilního způsobu života, přirozeně se takový člověk od vazby na duchovního oprostí. Třetí kapitola za pomoci výsledků empirických výzkumů však poukázala na fakt, že ke konverzi v některých případech inklinují lidé s křehkou osobností, se zvýšenou mírou neuroticismu a autoritářství, se sníženou úrovní sebeaktualizace, či uplatňující dogmatická a rigidní pravidla v každodenním běžném životě. Tyto poznatky nemají za cíl konvertity stigmatizovat, naopak jsou užitečné k ohraničení vlastních kompetencí duchovního. Neboť není účelem, aby pastýřská péče nahrazovala intervenci psychologickou, psychoterapeutickou, či dokonce psychiatrickou. Každý z těchto oborů má odlišné pravomoci a jen hrstka jedinců je dokáže vzájemně propojit díky své profesní výbavě. Základní vlastností profesionála je poznat, kde se jeho kompetence blíží svým hranicím a umět erudovaně směřovat k odborníkovi s požadovanou kompetencí. To platí jak pro poskytování duchovní, ale i psychologické péče, která se dotkne svých limitů v oblasti osobní spirituality klienta.

Písmo představuje konstitutivní oporu teologického bádání a biblický text jako pramen poznání Boha a víry (*auditus fidei*) popisuje lidskou zkušenost Božího zjevení i její reflexi. V první kapitole se věnuji Starému i Novému zákonu a chápání obrácení ve starozákonním i novozákonním kontextu. Uvádím příběhy konvertitů, s důrazem na tato sdělení v knize Skutků apoštolských, neboť tvoří rámec pro sdělení v kapitole Obrácení apoštola Pavla ve Skutcích apoštolských. Písmo stále vytváří obraz současné reality a zmiňované konverze představují ustavující základ současného dění, jak bylo ilustrováno v případě obrácení Rút či Etiopského eunucha.

Druhá kapitola pojednávající o vývoji chápání náboženské zkušenosti na půdě teologie 19. a 20. století. Sleduje stopy náboženského prožitku a jeho vývoje v myšlení Friedricha Schleiermachera, Karla Bartha, Dietricha Bonhoeffera a dalších teologů zmíněné éry. Podrobné exkurzy z hallského a ochranovského pietismu a současné postmoderní společnosti pak přibližují náboženskou zkušenost ve dvou navzájem odlišných specifických náladách. Na příkladu pietismu ilustruji rizika zbožštění prožitku, který se dokáže v uzavřeném

nekritickém společenství zakřivit sám do sebe a v kapitole věnující se dnešní sekularizované době poukazují na současnou záměnu Boha za hledání, jehož cílem je nalezení vlastního Já. Takový přístup bez zralého náhledu vede k sebeklamu a odvrací se od křesťanského poselství, které jedince přesahuje, nikoli hroutí sama do sebe.

První dvě kapitoly přistupují k náboženské zkušenosti a prožitku obrácení z pohledu věd o náboženství a v jejich obsahu jsem se snažila vyhnout nevhodnému „psychologizování“ teologických, případně religionistických témat. Přiměřené poznatky z psychologie jsou zpracovány ve třetí kapitole, která pojednává o psychologii náboženství a psychologii osobnosti. Psychologické poznatky jsou zde uvedeny vždy v souvislosti s fenoménem náboženského prožitku, nikoli samoúčelně. Kapitola blíže seznamuje čtenáře s historií bádání a osvětluje skutečnost, že právě náboženská konverze stála za vznikem psychologie jako empirické vědy. Zmiňuji se zde nejen o teoretických zjištěních, ale v její závěrečné části předkládám empirická data založená na početných psychologických výzkumech, vztahujících se k osobnostem konvertitů.

Ve čtvrté kapitole se vracím od psychologického pojetí lidské zkušenosti k biblickému textu a interpretačním pramenům křesťanské tradice. Pojednávám o třech významných osobnostech církevní literatury prvních čtyř křesťanských století. Podkapitoly přibližují v nestejně šíři apoštola Pavla, Quinta Septima Florense Tertulliana a Aurelia Augustina. Ke každému z nich přistupuji ze specifického hlediska a zaměřuji se na odlišný aspekt jeho obrácení. U Pavla tomu jsou především dva různé prameny, které nás o jeho obrácení rozdílným způsobem zpravují. V případě Tertulliana, který o svém obrácení nezanechal žádnou přímou zprávu, se mimo jiné věnuji jeho autentickému náboženskému a názorovému vývoji, který nám zprostředkovalo jeho bohaté dílo. A u Augustina, který oba výše zmíněné ve svém díle zohledňuje, se soustředím na mnohočetnost jeho obrácení z různých hledisek.

V souvislosti s posledním definovaným cílem, pedagogickým, vnímám vlastní osobnostní posun, zejména díky působení všech povinností postgraduálního studia a postupného růstu v tématu disertačního projektu. Vzhledem k prostředí teologické fakulty, ve kterém se

pohybuji, jsem během posledních let mohla potkávat řadu konvertitů. A ačkoliv se v kontaktu s nimi nejednalo o výzkum založený na jasně strukturované metodologii, tato vzájemná komunikace a rozhovory mne sytily důležitými podněty, které se zpětně odrazily i ve směru disertační práce. Především v otázce osobnostních předpokladů souvisejících s prožitkem obrácení a důležitosti postav hodných následování, ať již literárních, či blízkých. Sledovaná otázka náboženské konverze a v širším kontextu celá problematika náboženského a spirituálního prožitku nejsou zajímavé pouze z hlediska své aktuálnosti, ale zaslouží si hlubší bádání i pro svůj obecný kulturní přínos.

Seznam publikovaných prací autorky

MAŠKOVÁ, E. Náboženská zkušenost a prožitek obrácení v hnutí pietismu. Odevzdáno k recenznímu řízení do *Theologické revue*, 2015.

MAŠKOVÁ, E. Náboženská konverze v souvislosti se změnou osobnostní struktury. In *Psychologické dny 2014: Fenomén svobody v kontextu psychologie a filosofie. Sborník příspěvků z konference Psychologické dny, 11. - 13. září 2014, Olomouc*. 2015, Praha: Českomoravská psychologická společnost. V tisku.

MAŠKOVÁ, Eva. Reflexe současných pohledů na náboženskou konverzi. *Theologická revue*, 2014, roč. 85, č. 4, s. 537-550. ISSN 1211-7617.

MAŠKOVÁ, Eva. Hagiotherapy as a Sensitive Tool of Mission?. In: *Central European Missiological Forum*. 1 vyd. Praha: Středoevropské centrum misijních studií, o.s., 2013, Neuveden, s. 51-54. ISBN 978-80-903986-6-5.

MAŠKOVÁ, Eva. Změna pohledu na náboženskou zkušenost v období sekularizace. *Theologická revue*, 2013, roč. 84, č. 4, s. 475-487. ISSN 1211-7617.

MAŠKOVÁ, E. Hagioterapie jako citlivý prostředek misie? *Misiologické info*, 2012, roč. 4, č. 3, s. 25 – 28.

MAŠKOVÁ, Eva. Vybrané aspekty náboženské konverze. In: HUBÁLEK, Tomáš. *Sborník mezinárodní vědecké konference studentů doktorských studijních programů v oblasti*

společenských věd. 1 vyd. Praha: Nakladatelství Epoque s. r. o., 2012, s. 386-398. ISBN 978-80-7425-867-1.

MAŠKOVÁ, E. Obrat ve víře – obrat v člověku: Rozmanité pohledy na náboženskou konverzi. *Theologická revue*, 2012, roč. 83, č. 3, s. 360 – 368.

MAŠKOVÁ, Eva. Konverze apoštola Pavla ve světle NZ svědectví a pokus o psychologickou sondu do profilu jeho osobnosti. In: BADURA, Ján - BIELA, Adriána - SCHÖN, Richard. *Jednota v mnohosti*. 1 vyd. Bratislava: Evanjelická bohoslovecká fakulta, 2012, s. 111-129. ISBN 978-80-88827-43-6.

Seznam nejdůležitějších použitých pramenů a literatury

Prameny:

- AUGUSTINUS (Aurelius Augustinus) & ZYCHA, Joseph.
Sancti Aureli Augustini de Genesi ad litteram libri duodecim eiusdem libri capitula: De genesi ad litteram imperfectus liber; Locutionum in Heptateuchum libri septem. vyd. Pragae : F. Tempsky. Sancti Aureli Augustini opera. 1894.
Dostupné z:
<http://www.augustinus.it/latino/genesi_lettera/>
- AUGUSTINUS (Aurelius Augustinus) & LAMBERT, Danae.
De Haeresibus ad Quodvultdeum. vyd. Gent: Eustache Vignon, 1576.
- AUGUSTINUS (Aurelius Augustinus) *Confessiones.* přel.
LEVÝ, Mikuláš., Praha: Ladislav Kuncíř, 1926.
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad,* 2008. 14. vyd., (5., opr. vyd.). Praha : Česká biblická společnost.
- POSSIDIUS. *Sancti Augustini vita scripta a Possidio Episcopo.* vyd. WEISKOTTE, Herbert, T. *Sancti Augustini vita scripta a Possidio Episcopo.* Princeton: Princeton University Press. 1919. Dostupné z:
<http://www.augustinus.it/latino/vita_possidio/vita_possidio.htm>
- NESTLE, Eberhard, Erwin NESTLE, Barbara ALAND a Kurt ALAND. *Novum Testamentum graece.* 10. Druck. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1988.
- TERTULLIANUS & KITZLER, Petr. *O hrách.* Praha: OIKOYMENH, 2004.

TERTULLIANUS & KITZLER, Petr. *O Kristově těle*. Praha: OIKOYMENH, 2015.

TERTULLIANUS. *Ad Scapulam*. [online] Dostupné
<http://www.tertullian.org/latin/ad_scapulam.htm>

TERTULLIANUS. *Apologeticum*. [online] Dostupné
<<http://www.tertullian.org/latin/apologeticus.htm>>

Sekundární literatura:

BEIT-HALLAHMI, B. Conversion. In: LEEMING, D.A., MADDEN, K., MARLAN, S. (eds). *Encyclopedia of Psychology and Religion*. New York: Springer, 2010.

BONHOEFFER, Dietrich. *Etika*. Kalich: Praha, 2007.

BORG, Marcus, CROSSAN, John, Dominic. *The First Paul: Reclaiming the Radical Visionary Behind the Church's Conservative Icon*. New York: Harper Collins, 2009.

BRECHT, Martin. *Neue Aspekte der Zinzendorf Forschung*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2005.

BROWN, L. B. The structure of religious belief. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 1966, roč. 5, č. 2, s. 259-272.

BUSH, Frederic William. *Word biblical commentary*. [1st ed.]. Nashville: Thomas Nelson, 1996, XIV.

CAMPBELL, Edward F. *Ruth*. [1st ed.]. New York: Doubleday, 1975c, xx, 188 s. (str. 60 – 84).

FREDRIKSEN, Paula. Paul and Augustine: conversion narratives, orthodox traditions, and the retrospective self. *The Journal of Theological Studies*, 1986, roč. 37, č. 1, s. 3-34.

FUNDA, Otakar A., LÁŠEK, Jan Blahoslav, HELUS, Zdeněk. *Ježíš a mýtus o Kristu*. Praha: Karolinum, 2007.

- GAVENTA, Beverly R. *From Darkness to Light: Aspects of Conversion in the New Testament*. Philadelphia: Fortress Press, 1986.
- GLASER, B. G., STRAUSS, A. L.: *The discovery of grounded theory*. New York: Aldine, 1967.
- GLEIXNER, Ulrike. *Pietismus und Bürgertum: eine historische Anthropologie der Frömmigkeit, Württemberg 17.-19. Jahrhundert*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 2005.
- GRAFF, R. W. & LADD, C. E. POI correlates of a religious commitment inventory. *Journal of Clinical Psychology*, 1971, roč. 27, č. 4, s. 502-504.
- GRANQVIST, P. & KIRPATRICK, L. A. Religious conversion and perceived childhood attachment: A meta-analysis. *International Journal for the Psychology of Religion*, 2004, č. 14, s. 223–250.
- HALL, Granville, S. *Adolescence: Its Psychology and Its Relations to Physiology, Anthropology, Sociology, Sex, Crime, Religion and Education*. (2 vol.) New York: D. Appleton and company, 1904.
- JAMES, William. *The Varieties of Religious Experience*. New York: Mentor Books. 1902.
- KARFÍKOVÁ, Lenka. Konverze u Aurelia Augustina a její novoplatonská inspirace. In HANUŠ, Jiří & NOBLE, Ivana. *Konverze a konvertité: sborník z mezioborového semináře o problematice náboženského obrácení*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009.
- KIM, Dong Young. *Understanding religious conversion: The case of St. Augustine*. Eugene: Wipf & Stock Publishers, 2012.
- KUČERA, Zdeněk. *Zarůst do kmene*. Příbram: L. Marek, 2013.

- MASLOW, Abraham. *Religions, Values, and Peak-Experiences*. Columbus: Ohio State University Press, 1964.
- MIKŠÍK, Oldřich. *Psychologické teorie osobnosti*. Praha: Karolinum, 1999.
- MORRIS, Jeremy. Secularization And Religious Experience: Arguments In The Historiography Of Modern British Religion. *Historical Journal*, 2012, roč. 55, č. 1, s. 195-219.
- MORRISON, Karl, F. *Understanding Conversion*. Charlottesville: University Press of Virginia, 1992.
- MRÁZEK, Jiří. *Teologie opomíjených*. Jihlava: Mlýn, 2013.
- NAUSS, A. Personality changes among students in a conservative seminary. *Journal For The Scientific Study Of Religion*, 1972, roč. 11, č. 4, s. 377-388.
- PALOUTZIAN, R. F., RICHARDSON, J. T., & RAMBO, L. R. Religious conversion and personality change. *Journal of Personality*, 1999, roč. 6, č. 67, s. 1047–1079.
- PARGAMENT, K. I. *The psychology of religion and coping: theory, research, practice*. New York: The Guilford Press, 1997.
- RAMBO, L. R. Theories of conversion: Understanding and interpreting religious change. In *Social Compass*. 1999, roč. 46, č. 3, s. 259-271.
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007.
- SEGAL, A. F. *Paul the Convert: The Apostasy and Apostolate of Saul of Tarsus*. New Haven and London: Yale University Press, 1990.
- SPIILKA, B., HOOD, R.W., HUNSBERGER, B. & GORUSCH R. L. *The psychology of religion: An empirical approach* (4rd ed.), New York: Guilford. 2009.

- STARBUCK, Edwin, D. *The psychology of religion: an empirical study of the growth of religious consciousness*. London: The Walter Scott publishing, 1901.
- VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět*. Praha: Beta Books, 2007.
- VOUGA, F. *Teologie Nového zákona*. Jihlava: Mlýn, 2009.
- WAKEFIELD, Gordon, S. *The Westminster Dictionary of Christian Spirituality*. Philadelphia: Westminster John Knox Press, 1983.
- WALDENFELS, Hans. *Kontextová fundamentální teologie*. Praha: Vyšehrad, 2000.
- WALLMANN, Johannes. *Der Pietismus*. Göttingen: Vandenhoeck&Ruprecht, 2005.
- WALLMANN, Johannes. *Kirchengeschichte Deutschlands seit der Reformation*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006.
- WEEKS, Andrew. *German Mysticism From Hildegard of Bingen to Ludwig Wittgenstein: A Literary and Intellectual History*. Albany: SUNY Press, 1993.
- WEIKART, Richard. *Scripture and myth in Dietrich Bonhoeffer*. *Fides et Historia*, 1993, roč. 25, č. 1, s. 12-25.
- WITHERUP, Ronald, D. *Conversion in the New Testament*. Collegeville: Liturgical Press, 1994.
- WITT, Ulrike. *Bekehrung, Bildung und Biographie: Frauen im Umkreis des Halleschen Pietismus*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1996.

Summary

Religious Conversion - Authentic Testimonies of Converts

Religious conversion is an interesting phenomenon that crosses religious beliefs. This phenomenon intersects with many various disciplines, from medicine through the scientific disciplines such as anthropology, sociology, religious studies, psychology and theology. Religious conversion may on the one hand be a demonstration of deep spiritual experience and on the other, the result of strong pressure from others. We can get closer to the truth only through the authentic testimonies of the converts. We can see differences among conversions to various religions. But it is necessary to say, that I am interested in conversion to Christianity. But the Christianity of two thousand years ago is not the Christianity of today. The Apostle Paul joined a marginal movement at a time when such acceptance was punishable by death. Today, however, converts have joined millions of faithful around the whole world. And this is why religious conversion to Christianity is a lively phenomenon.

In my thesis I would like to clarify the question: "What is religious conversion?" Is it a manifestation of the power of God, or is it a clearly human decision? Has the conversion some connection with the social environment, or is it a deeply personal act? And finally, is the conversion a single action or does it mature in the heart of a person over a long time? I would like to describe selected themes of religious reversal associated with selected stories of converts. I will also focus on the stories of famous converts, such as Paul of Tarsus, Augustine of Hippo or Quintus Septimius Florens Tertullianus. My dissertation focuses on the authentic reports of these "second births" and compares this information with theoretical constructs of religious conversion.

The road from Damascus and conversion of Apostle Paul had an important role in the early Christian experience. It was a unquestionable manifestation of the presence of God. For a long time, until the nineteenth century, was "Pauline - type experience" a universal prototype for any other conversions. In this case we are talking about sudden conversion. This process is more

emotional than rational, and the convert is a passive element acting under external forces. For this type of conversion, a dramatic transformation of self is typical.

But the contrasts can be found everywhere. If there are sudden conversions, there must also be gradual conversions. This process is typical for late adolescence or early adulthood. More than wild emotion, the intellect and rational thinking are in play. And this is why we are talking about spiritual transformation rather than religious conversion. The transformed person is here active and searching participant. This transformation is not permanent; it may be repeated several times. Intellectual searching can be found in the case of Augustine of Hippo. The various types of spiritual transformations of his life can be seen in his extensive work. He was affected in his life by Manichaeism, Neo-Platonism and Christianity.

We can explain religious conversion in different ways, starting with psychodynamic models that are based on the power of unconsciousness. While Freud recognized the phenomenon of conversion negatively, as a defense of the ego, Jung recognizes the healing power

of spirituality. Neurobiology and medicine have always seen sudden conversion as something pathological. Some other approaches are more focused on the influence of social groups. We see this in a positive sense, for example, with the theory of “social drift”, and in a negative sense with “brain washing” models of conversion. Some theories are based on personal crisis of converts. These theories assume that some individual crisis sets the convert on a religious quest.

The big problem that I see with much of the literature I have read, is the relationship of psychology and theology. For over a thousand years they grew side by side as a part of philosophy. But during the last century have these sciences very alienated. On the one hand for psychology, exact science with sophisticated methodologies, test batteries and medical equipment is theology too incomprehensible and abstract. On the other hand, theology sees psychology as too reducing and limited by their paradigms. They cannot stand it when psychologists are trying to squeeze God in tables and percentiles.

Anotace:

Disertační práce se věnuje fenoménu náboženské konverze ke křesťanství a výpovědím konvertitů o tomto prožitku. V úvodu autorka vysvětluje charakter práce, její cíle a zvolenou metodu. První kapitola podrobně pojednává o roli náboženské konverze v novozákonních i starozákonních textech. Druhá kapitola zohledňuje fenomén obrácení z pohledu věd o náboženství a třetí kapitola se zaměřuje na poznatky z oblasti psychologie náboženství a psychologie osobnosti v souvislosti s náboženskou konverzí. V páté kapitole jsou analyzovány příklady obrácení v životech apoštola Pavla, Tertulliana a Augustina Aurelia. Závěr práce zhodnocuje význam mezioborového bádání.

Annotation:

Dissertation thesis focuses on religious conversion to Christianity is a lively phenomenon and authentic testimonies of converts. In the introduction, author describes thesis characteristics, goals and methods. The first chapter closely deals with the full understanding of what the Bible teaches about conversion in the Old Testament as well as the New Testament. The second chapter introduces on theological and religious understanding of this phenomenon and the third chapter deals with the findings of psychology of religion and psychology of personality related to conversion. In the fifth chapter is analyzed life and conversion of Apostle Paul, Tertullianus and Augustinus Aurelius. The final conclusion sums evaluates the importance of inter-disciplinary approach.

Klíčová slova

Náboženská konverze, Apoštol Pavel, Tertullianus, Augustin
Psychologie náboženství. Náhlá konverze.

Keywords:

Religious conversion. Apostle Paul, Tertullianus, Augustin
Psychology of religion, Sudden conversion.